

DEZVOLTAREA INFRASTRUCTURII SOCIALE A R.MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UE

COJUHARI Andrei, prof.univ., dr. hab.

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract. Dezvoltarea social-economică durabilă a țării este condiționată de necesitatea modernizării permanente a infrastructurii ramurilor care prestează servicii sociale. În articol sunt analizate problemele prioritare ale dezvoltării infrastructurii sistemului educațional, de ocrotire a sănătății și cultural în contextual integrării R.Moldova în Uniunea Europeană, cât și strategiile de dezvoltare al acestor ramuri ale economiei naționale pentru anii 2014-2020. Articolul include date statistice, care reflectă situația ramurilor analizate.

Cuvinte-cheie: infrastructura socială, infrastructura sistemului educațional, infrastructura sistemului de ocrotire a sănătății, infrastructura sistemului cultural, servicii sociale, obiective strategice, strategia „Moldova 2020”.

Una din problemele-cheie ale dezvoltării durabile a economiei naționale este asigurarea modernizării infrastructurii sociale. Infrastructura socială include domeniile de activitate ale ramurilor care prestează servicii sociale, cum ar fi: sistemul de educație, sănătate, cultură și alte domenii care acordă servicii imateriale.

Sistemul educațional și infrastructura lui este unul din pilonii fundamentali care contribuie la dezvoltarea social-economică a societății. Îmbunătățirea radicală și diversificarea ofertei educaționale a întregului sistem de învățământ și formarea profesională este recunoscută ca un obiectiv prioritar de importanță strategică și condiție obligatorie pentru transpunerea în fapt a principiilor dezvoltării durabile a societății pe termen mediu și lung. În contextual European fiecare stat este responsabil de sistemul propriu de educație, iar politicile la nivelul UE sunt orientate să sprijine acțiunile naționale și să contribuie la abordarea provocărilor comune generale, cum ar fi: îmbătrânirea societății, deficitul de calificări pe piața forței de muncă și competiția globală.

Obiectivele strategice pe termen lung ale politicilor educaționale la nivel European sunt: punerea în practică a învățării pe tot parcursul vieții și a mobilității; sporirea calității și eficienței proceselor de educație și învățare; promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active; stimularea creativității și inovării, inclusiv a spiritului antreprenorial la toate nivelurile sistemului educațional; crearea infrastructurii moderne în sistemul educațional și promovarea parteneriatelor dintre agenții economici și instituțiile de învățământ.

Aceste obiective strategice ale UE în domeniul educației sunt stipulate și în Strategia sectorială de dezvoltare a învățământului din R.Moldova pentru anii 2014-2020, care prevede:

- extinderea accesului la educația preșcolară și sporirea ratei de includere în educația preșcolară a copiilor de 3-6 ani de la 82% în anul 2012, până la 95% în anul 2020;
- asigurarea accesului la învățământul general obligatoriu de 12 ani (liceu sau studii secundare profesionale) astfel încât, până în anul 2020, rata de includere a persoanelor de până la 19 ani să fie de 90%;
- facilitarea accesului la învățământul vocațional/tehnic și creșterea ponderei elevilor la această formă de învățământ cu 10% până în anul 2020;
- sporirea ponderii absolvenților cu studii superioare la 20% până în anul 2020;
- extinderea și diversificarea sistemului de învățământ pe tot parcursul vieții, astfel încât, până în anul 2020, 10% din populația adultă (25-64 ani) să fie participant la programe de instruire;
- reducerea abandonului școlar în învățământul primar și secundar general cu cel puțin 10% anual până în anul 2020 [1, p.32-34].

Despre nivelul și evoluția infrastructurii sistemului de educație din R.Moldova ne mărturisesc datele statistice din tabelul 1.

Tabelul 1. Evoluția sistemului instituțiilor de învățământ din R.Moldova

	2005/6	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Instituții preșcolare:	1295	1382	1381	1400	1418	-
numărul de copii – mii	113,1	126,0	130,0	135,4	141,1	
Rata netă de ocupare – %	68,6	74,0	75,8	78,3	80,6	-
Instituții de învățământ primar și secundar general:	1558	1512	1489	1460	1396	1374
numărul de elevi – mii	519,0	415,5	396,5	381,4	367,3	352,0
Instituții de învățământ secundar profesional:	72	75	75	70	67	67
numărul de elevi – mii	25,0	22,2	21,4	20,3	19,6	18,2
școli de meserie	20	23	23	23	21	21
școli profesionale	58	52	52	47	46	46
Colegii:	51	47	48	48	47	45
numărul de elevi – mii	27,0	32,2	32,1	31,4	30,7	29,3
numărul de absolvenți – mii	6,2	7,0	6,8	7,2	7,4	7,4
Instituții de învățământ superior:	35	33	33	34	34	32
numărul de studenți – mii	126,1	109,8	107,8	103,9	102,5	97,3
numărul de absolvenți -mii	17,4	26,6	28,4	27,8	26,7	24,8

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova.-Chișinău, Statistica, 2013, p.148, 151, 155-156, 158-159, 161, 163-164. Situația social - economică a Republicii Moldova în anul 2013. Chișinău, 2014, p.60-62.

După cum rezultă din tabelul 1, infrastructura sistemului educațional din R.Moldova în anii de referință a suferit schimbări atât pozitive, cât și negative: numărul instituțiilor preșcolare a crescut cu 10%, iar numărul copiilor – cu 24%; numărul de instituții de învățământ primar și secundar general în urma optimizării s-a redus cu 12%, iar numărul de elevi – cu 32%; numărul instituțiilor de învățământ secundar profesional s-a redus cu 14%, iar numărul elevilor – cu 22%; numărul instituțiilor de învățământ superior s-a redus cu 9%, iar numărul studenților – cu 23%.

Nivelul relativ jos a infrastructurii sistemului educațional a avut impact negativ asupra accesului și calității proceselor de instruire la toate nivelele, inclusiv la cel preșcolar. În anul 2013 în republică nu dispuneau de grădinițe 176 localități. Numai în mun. Chișinău în listele de așteptare a unui loc în grădinițe erau înscriși peste 8 mii copii. Deschiderea Centrelor Comunitare de educație timpurie în localitățile cu un număr redus de copii nu rezolvă în esență problema accesului, deoarece programul este redus la 4-6 ore, ce nu satisfac cerințele părinților care au o zi completă de lucru de 8 ore. Este oportun de încurajat serviciile private în domeniu, inclusiv la nivel de familie. Rata brută de încadrare în învățământul preșcolar a constituit în anul 2012 în localitățile rurale 71,4% [1,p.10].

Actuala infrastructură a unităților școlare (starea clădirilor) nu oferă o deplină siguranță, protecție și sănătate elevilor: 41% din edificiile școlare necesită reparații capitale și numai în 11,2% din ele pot fi construite rampe pentru accesul persoanelor cu posibilități locomotorii limitate; circa 29% din școlile rurale nu dispun de sisteme moderne de încălzire, fapt ce influențează negativ asupra sănătății elevilor; majoritatea școlilor din mediul rural nu dispun de un sistem centralizat de alimentare cu apă și bloc sanitar în încăpere [1, p.13].

Infrastructura celor 67 de instituții de învățământ secundar profesional este utilizată doar la jumătate de capacitate (297 elevi revin la o instituție, iar capacitatea medie al acestora constituie 500-600 locuri). Infrastructura existentă este depășită fizic și funcțional. Baza tehnico-materială a instituțiilor de învățământ secundar profesional și mediu de specialitate nu facilitează dezvoltarea competențelor profesionale solicitate pe piața muncii și necesită investiții majore pentru modernizare. Colaborarea acestor instituții cu mediul de afaceri pentru utilizarea echipamentelor și tehnologiilor moderne la pregătirea profesională a elevilor este slabă și epizodică. Reforma structurală, de conținut și modernizare a sistemului de învățământ secundar profesional și mediu de specialitate se află la etapa inițială de implementare [1, p.14-15].

Tendențe negative au apărut în ultimii ani și în domeniul învățământului universitar. Baza tehnico-materială al acestor instituții nu corespunde noilor tehnologii didactice și realizarea cercetărilor relevante pentru actuala piață. Accesul la TIC în instituțiile de învățământ este limitat. În anul 2013 la un calculator reveneau 20 elevi/studenți în comparație cu maximum 3 copii la un calculator în UE. Aproximativ jumătate din calculatoare sunt depășite moral, iar 40% sunt de generație veche [1, p.28].

Obiectivele strategice în domeniul modernizării infrastructurii și a bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ prevăd următoarele acțiuni:

1. îmbunătățirea planificării și a managementului rețelei instituțiilor de învățământ;
2. modernizarea rețelei de instituții de învățământ în concordanță cu perspectivele de dezvoltare regională a localităților și cu situația demografică;
3. definirea standardelor de calitate ale infrastructurii în educație pe niveluri și actualizarea normativelor funcționale, sanitaro-igienice și de securitate;
4. sporirea accesului la educație de calitate prin dotarea instituțiilor de învățământ cu echipamente moderne, utile procesului de studiu [1, p.41-43].

O componentă importantă a sferei sociale este sistemul de ocrotire a sănătății. Sănătatea publică, după cum se menționează în Strategia Națională de Sănătate Publică pentru anii 2014-2020, cuprinde un ansamblu de măsuri științifico-practice, organizatorice, administrative și de altă natură, a căror semnificație a evoluat de-a lungul timpului de la preocuparea strict pentru controlul bolilor infecțioase, sănătății mediului, ocrotirii sănătății și educației pentru sănătate la o abordare complexă a stării de sănătate a populației.

Principalii indicatori a evoluției sistemului de ocrotire a sănătății și a infrastructurii acestui domeniu de activitate sunt reflectați în tabelul 2.

Tabelul 2. Indicatorii sistemului de ocrotire a sănătății în R.Moldova

	2005	2009	2010	2011	2012
Rețeaua instituțiilor medicale:	114	83	84	86	85
din care nestatale	11	10	11	13	13
Instituții de asistență medicală primară:	655	754	790	837	818
din acestea, nestatale	389	503	516	554	511
Instituții sanitaro-epidemiologice	40	40	42	42	42
Stații și puncte de asistență medicală urgentă	127	136	136	136	138
Numărul medicilor	12577	12783	12780	12914	12794
Numărul medicilor la 10 mii locuitori	34,9	35,9	35,9	36,3	35,9
Numărul personalului medical mediu	27966	27449	27519	27445	27407
Numărul personalului medical mediu la 10 mii locuitori	77,8	77,0	77,3	77,1	77,0
Numărul paturilor în spitale	22961	21938	22021	22031	22162
Numărul paturilor la 10 mii locuitori	64,0	61,6	61,8	61,9	62,3

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova.-Chișinău, Statistica, 2013, p. 192-193, 195, 197, 199.

După cum rezultă din tabelul 2, în anii de referință: în urma optimizării s-a redus rețeaua instituțiilor medicale cu 25%; a sporit numărul instituțiilor de asistență medicală primară cu aproape 25%, inclusiv cele nestatale – cu 34%; s-a redus numărul instituțiilor sanitaro-epidemiologice cu 19,5%; numărul medicilor, personalului medic mediu și numărul paturilor în spitale practic n-au suferit schimbări cantitative esențiale.

Actualmente sistemul de ocrotire a sănătății din R.Moldova se confruntă cu un set de probleme [4, p.21-24], printre care pot fi menționate:

- speranța de viață la naștere în R.Moldova este una dintre cele mai mici în Europa și constituie 70,1 ani, în Austria - 80,7, Germania - 80,5, Italia - 82,0, România - 73,9 ani [2,p.528];
- agravarea situației demografice și scăderea fertilității (1,3 copii născuți/femeie), cât și intensificarea proceselor migraționiste influențează negativ asupra sistemului de sănătate publică și generează o schimbare în structura populației, care îmbătrânește rapid (16% din populație are o vârstă pensionară);
- creșterea mortalității la vârsta aptă de muncă (în anul 2012 au fost înregistrate în total 465,2 decese la 100 mii de locuitori (la bărbați – 696,4 și la femei – 201,0); rămâne relativ înaltă rata mortalității infantile (9,8 cazuri la 1000 nou-născuți), care este mai mică în comparație cu țările CSI, dar cu mult mai mare decât în statele membre ale UE;
- programul național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007-2015 a fost implementat parțial, deoarece nu a avut o acoperire financiară;
- în mediul urban sunt prea mulți profesioniști medicali și în același timp sunt prea puțini epidemiologi, profesioniști în sănătatea publică și medici de familie în localitățile rurale;
- există deficiențe în dotarea și instruirea echipelor de intervenție în conformitate cu standardele internaționale de gestionare a situațiilor excepționale în aspectul de sănătate publică;

- se atestă o dotare insuficientă a laboratoarelor medicale pentru indicarea și identificarea rapidă a urgenților de origine biologică, chimică, radiologică, iar resursele financiare alocate pentru identificarea surselor sigure de apă potabilă în localitățile rurale sunt insuficiente;
- sunt deficiențe în evaluarea calității aerului atmosferic, lipsesc capacitățile privind determinarea conținutului unor poluanți prioritari;
- activitățile de promovare a sănătății se desfășoară episodic la locul de muncă din întreprinderile mari. Lipsesc materiale informaționale și de educație pentru sănătate în domeniul sănătății ocupaționale;
- implicarea asistenței medicale primare, spitalicești și specializate în activități de promovare este insuficientă. Este la fel insuficientă și implicarea altor sectoare în activitățile de promovare a sănătății.

În Strategia Națională de sănătate publică pentru anii 2014-2020 sunt stipulate obiectivele specifice orientate spre apropierea nivelului de ocrotire a sănătății de nivelul mediu al Uniunii Europene [4, p.12]:

1. eficientizarea și consolidarea sistemelor de supraveghere a sănătății populației în vederea identificării problemelor de sănătate și furnizării de informații relevante, veridice și în timp util pentru decizii și acțiuni în domeniul sănătății publice;
2. asigurarea protecției sănătății prin eficientizarea controlului factorilor de risc comportamentali și de mediu;
3. adoptarea unor comportamente sănătoase de către populație prin implementarea măsurilor eficiente și coordonate de promovare a sănătății de către diferite sectoare la nivel național și local;
4. reducerea poverii bolilor transmisibile și netransmisibile prin diminuarea factorilor de risc și asigurarea accesului echitabil al populației la serviciile de prevenire primară, secundară și terțiară;
5. îmbunătățirea mecanismelor de colaborare intersectorială cu definirea clară a responsabilităților sectorului de sănătate și altor sectoare în implementarea operațiunilor esențiale de sănătate publică;
6. asigurarea domeniului sănătății publice cu resurse umane competente și suficiente;
7. ajustarea structurii organizaționale și îmbunătățirea finanțării serviciului de supraveghere a sănătății publice în scopul realizării operațiunilor și serviciilor esențiale de sănătate publică.

Pentru realizarea acestor obiective se preconizează dezvoltarea și consolidarea esențială a infrastructurii sistemului de ocrotire a sănătății, iar pentru finanțarea acțiunilor de implementare a Strategiei Naționale pentru sănătate se planifică pentru anii 2014-2020 cheltuieli în volum de 329,8 mln. lei. Constatăm faptul, că resursele alocate domeniului sănătății și sistemelor de sănătate în țările UE constituie în mediu 1600 euro pe cap de locuitor, iar în R.Moldova – 364 dolari, sau de 4,4 ori mai puțin, în Elveția – 5394, Germania și Austria – circa 4300, România – 811 dolari [7, p.173, 231].

Un impact specific asupra dezvoltării social-economice durabile îl are sistemul cultural și infrastructura acestuia. Cultura se află în centrul proiectului european și constituie cheia „unității în diversitate” a UE. Respectul diversității culturale conjugat cu capacitatea de a se reuni în jurul valorilor comune au constituit garanția păcii, prosperității și solidarității de care se bucură UE. În era globalizării, cultura poate aduce o contribuție unică la o strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii, promovând stabilitatea, înțelegerea reciprocă și cooperarea în întreaga lume.

Apartenența la spațiul cultural european și construirea identității culturale europene armonizează obiectivele economice, comerciale și sociale cu cele culturale. Diversitatea de practici și tradiții culturale a țărilor europene este percepută ca bogăție și nu ca sursă de divizare și conflicte. Cultura promovată pe plan european reprezintă: fundamentul dezvoltării sociale; factor al calității vieții; mod de viață a individului și a societăților; expresia identității (individuale, de grup, regionale, naționale) și miză a diversității și diferenței; valori esențiale care trebuie asumate și susținute prin demersuri și programe pro-active [5, p.15].

Obiectivul general al dezvoltării culturii în R. Moldova pentru anii 2014-2020 prevede: asigurarea unui mediu cultural durabil prin crearea unui sistem modern de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural; promovarea creativității artistice contemporane și a industriilor culturale; a diversității culturale și a managementului cultural; instituirea sistemului transparent și participativ de administrare și modernizare a procesului cultural [5, p.20].

Infrastructura culturală a R.Moldova este constituită din principalii actanți ai procesului cultural – instituții de cultură de stat și private și structuri ale societății civile (tabelul 3).

Tabelul 3. Evoluția instituțiilor culturale din R.Moldova

	2005	2009	2010	2011	2012
Cărți și broșuri editate	2386	2246	2366	2470	2724
tiraj anual – mii exemplare	2443	1974	2917	3523	3549
Reviste și alte publicații periodice	191	255	245	227	232
tiraj anual – mii exemplare	7001	3257	2928	4220	2927
Ziare	210	237	207	184	166
tiraj unic – mii exemplare	1213	1552	1579	1077	929
tiraj anual – mii exemplare	44442	53591	50138	41899	39920
Biblioteci publice - total	1389	1385	1380	1383	1374
în localități urbane	169	164	162	162	161
în localități rurale	1220	1221	1218	1221	1213
Instalații cinematografice	57	37	30	29	18
Muzee	83	89	106	108	119
Teatre și instituții muzicale	15	14	14	14	14
Case și cămine de cultură	1223	1229	1228	1230	1234

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova. Chișinău, Statistica, 2013, p.222, 223, 225, 228-229

După cum rezultă din datele tabelului 3, nivelul de informare și educație prin intermediul instituțiilor culturale este relativ jos. Din 1374 de biblioteci publice numai 238 (17,2%) erau dotate cu computere, iar contactate la Internet – 149 (10,8%) și numai 47 biblioteci (3,4%) dispuneau de pagină Web. Diferența dintre nivelul de informare a bibliotecilor din mediul rural față de cel urban este alarmantă. Astfel, din cele 1213 biblioteci publice de la sate doar 142 (11,6%) dispuneau de un calculator, 67 (5,5%) din ele aveau conexiune internă și numai 12 (1%) dispuneau de pagină Web [5, p.9-10].

La fel este insuficient apreciat rolul muzeelor în educație prin patrimoniu. În R.Moldova sunt înregistrate 119 muzee de diverse forme de proprietate, profil și subordonare, din care: 54 muzee de istorie, 34 – de etnografie, 15 – comemorative, 10 – de studiere a ținutului, 2 – de artă, 3 – de științele naturale și 1 muzeu – de literatură. Din totalul muzeelor 103 se află în proprietate publică, 4 – în proprietate privată și 12 – în proprietatea unor organizații obștești. Starea tehnică a muzeelor și depozitelor de păstrare a pieselor muzeale este dezastruoasă, iar 23 dintre muzee necesită intervenții urgente de reparații, consolidări și restaurări. Condițiile de păstrare a colecțiilor muzeelor nu corespunde cerințelor și normelor stabilite [5, p.68].

În proces de degradare se află actualmente și Centrele (casele, palatele) de cultură, în special cele din mediul rural, care practic au pierdut rolul lor de educație culturală. Din totalul de 1228 case și cămine de cultură 493 necesită reparație capitală, iar 120 sunt în stare variată. Mai mult de 15 ani se încearcă transformarea acestor instituții în „Centre de cultură polivalente”, însă practic nimic nu s-a întreprins în această direcție, în special în domeniul consolidării capacităților manageriale ale administratorilor culturali [5, p.72].

Mecanismul existent de finanțare nu impune responsabilitatea instituțiilor de cultură față de calitatea produsului sau serviciului cultural. Nivelul de finanțare a instituțiilor de cultură nu este corelat cu nivelul de satisfacție a consumatorului final, precum și cu prioritățile politicii de stat în domeniul culturii. Cele mai afectate în condițiile economiei de piață rămân a fi instituțiile de cultură din localitățile rurale. Dacă, de exemplu, în mun. Chișinău și Bălți din mijloace bugetare se asigură circa 4% din toate cheltuielile pentru cultură, atunci în mediul rural alocațiile din buget sunt mai mici de 1%, iar în unele localități rurale se limitează doar la suma echivalentă cu salarizarea unei singure persoane, a conducătorului instituției culturale [5, p.76].

Problemele prioritare cu care se confruntă sistemul cultural și care sunt reflectate în Strategia de dezvoltare a culturii pentru anii 2014-2020 pot fi formulate astfel: descentralizarea sistemului cultural și asigurarea accesului populației la valorile culturale; protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural și păstrarea identității culturale; perfecționarea relațiilor dintre administrația publică și instituțiile culturale; implicarea instituțiilor culturale în soluționarea problemelor comunității; îmbunătățirea substanțială a finanțării sistemului cultural și diversificarea surselor de finanțare, renovarea infrastructurii instituțiilor culturale.

Concluzii:

1. Politicile în domeniul educației trebuie să fie corelate cu cele din UE și orientate spre asigurarea calității studiilor, spre dezvoltarea competențelor solicitate pe piața muncii și spre crearea infrastructurii moderne în sistemul educațional.

2. Sănătatea populației este valoarea cea mai înaltă pentru orice societate, de aceea toate activitățile din domeniul ocrotirii sănătății trebuie să fie direcționate spre asigurarea accesului populației la servicii medicale de calitate, la modernizarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor medicale și îmbunătățirea sistemului de finanțare în conformitate cu normativele europene.
3. Problemele prioritare cu care se confruntă sistemul cultural este asigurarea accesului egal al populației la valorile culturale, dezvoltarea patrimoniului cultural și păstrarea identității culturale.

Bibliografia:

1. Educația – 2020. Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2014-2020. Ministerul Educației. Chișinău, 2013.
2. Anuarul statistic al Republicii Moldova.-Chișinău, Statistica, 2013.
3. Situația social-economică a Republicii Moldova în anul 2013.-Chișinău, Statistica, 2014.
4. Strategia Națională de sănătate publică pentru anii 2014-2020 (HG nr.1032 din 20.12.2013).
5. Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova pentru anii 2013-2020. „Cultura XXI/20”. Chișinău, 2012.
6. Politica culturală a Republicii Moldova: de la schimbări la reforme și viabilitate (Internet).
7. Ocrotirea sănătății în Republica Moldova.- Chișinău, 2013.
8. Moldova 2020. Strategia Națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei.